

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI

Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky
před Evropským soudem pro lidská práva

Transgender Europe a ILGA-Europe proti České republice

Podklad k bodu 3 jednání Kolegia dne 11. prosince 2024

1. ROZHODNUTÍ MEZINÁRODNÍCH ORGÁNŮ

A. EVROPSKÝ VÝBOR PRO SOCIÁLNÍ PRÁVA

Dne 15. května 2018 Evropský výbor pro sociální práva („Výbor“) rozhodl ve věci kolektivní stížnosti *Transgender Europe a ILGA-Europe proti České republice*, že platná právní úprava změny pohlaví v České republice představuje porušení čl. 11 odst. 1 Evropské sociální charty (dále jen „Charta“), který stanoví, že každý má právo na opatření, jež mu zajistí nejvyšší možný dosažitelný standard zdravotní péče. Výbor shledal, že požadavek chirurgického zákroku spojeného se sterilizací podmiňující právní uznání změny pohlaví představuje zásah státu do práva chráněného článkem 11 Charty, který není nezbytný.

Překlad rozhodnutí do českého jazyka a jeho anotace jsou dostupné [zde](#).

B. EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

Již dne 6. dubna 2017 vydal Evropský soud pro lidská práva („Soud“) rozsudek ve věci *A. P., Garçon a Nicot proti Francii*, v němž konstatoval, že podmínění uznání změny pohlaví u transgender osob **podstoupením chirurgického zákroku nebo hormonální léčby, které s vysokou pravděpodobností vedou ke sterilitě**, u osob, které si takový zákrok či léčbu podstoupit nepřejí, je v rozporu s článkem 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“). Anotace a překlad rozsudku jsou dostupné [zde](#). Soud rozsudek označil významností „key case“, která je obvykle rezervována jen rozsudkům velkého senátu. Opřel se o něj v řadě následujících rozsudků (*S. V. proti Itálii*, č. 55216/08, rozsudek ze dne 11. října 2018; *X proti Severní Makedonii*, č. 29683/16, rozsudek ze dne 17. ledna 2019; *Y. T. proti Bulharsku*, č. 41701/16, rozsudek ze dne 9. července 2020; *Rana proti Maďarsku*, č. 40888/17, rozsudek ze dne 16. července 2020; *O. H. a G. H. proti Německu*, č. 53568/18 a 54741/18, rozsudek ze dne 4. dubna 2023). Rozsudek dnes tvoří součást ustálené judikatury Soudu.

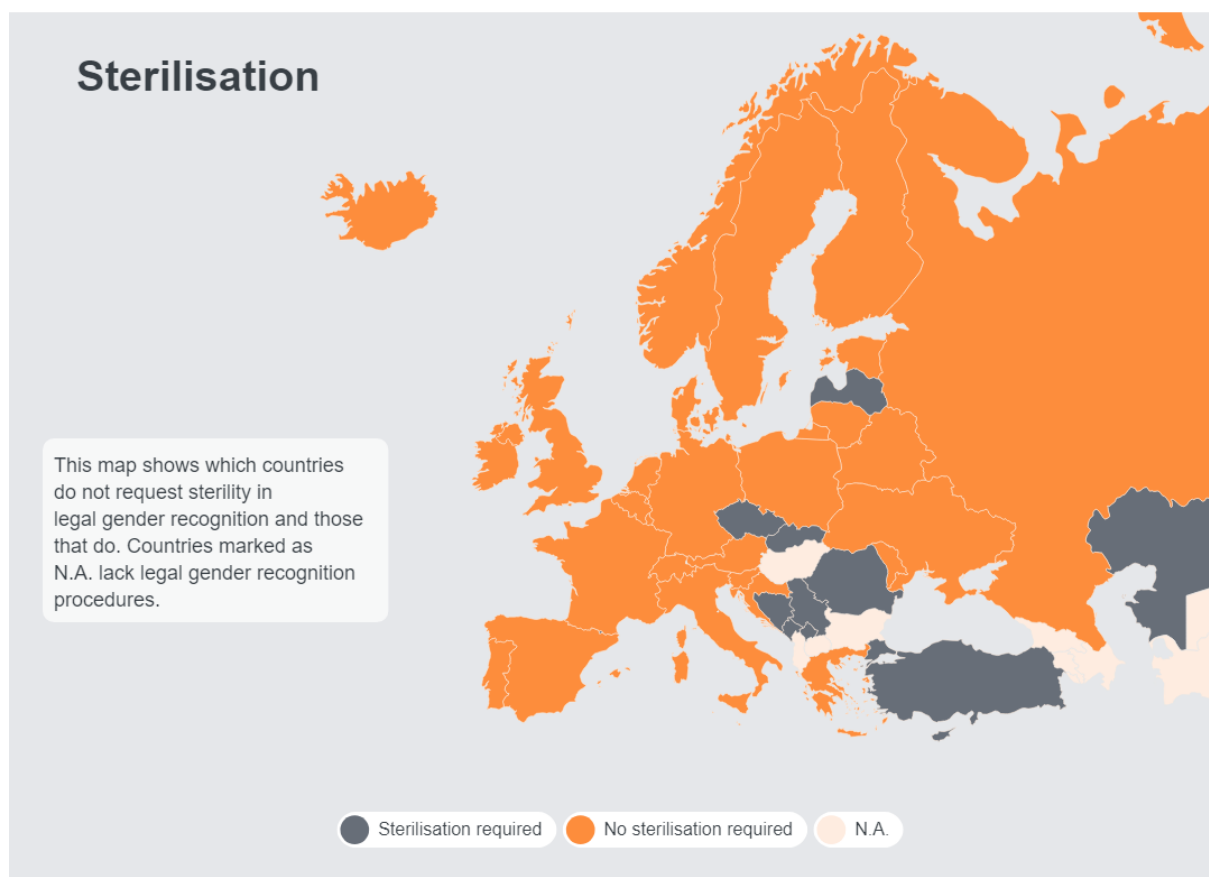
Ve věci *X a Y proti Rumunsku* (č. 2145/16 a 20607/16, rozsudek ze dne 19. ledna 2021) Soud dále uvedl, že byť se jedná o skutkově podobnou situaci, jako nastala v případě *A. P., Garçon a Nicot proti Francii*, stěžovatelé nebrojí proti požadavku sterilizace v rámci právního uznání změny pohlaví, nýbrž proti **podmínce chirurgického zákroku obecně** – bez ohledu na to, zda jeho výsledkem bude sterilizace či nikoliv. V návaznosti na to Soud konstatoval, že uvedený chirurgický zákrok, pokud si ho daná osoba nepřeje, zásadním způsobem dopadá na její tělesnou integritu, a jako takový je z hlediska článku 8 Úmluvy problematický (§ 160–161 rozsudku; anotace a překlad rozsudku jsou dostupné [zde](#)). Pokud je jím podmíněno právní uznání změny pohlaví, jde o porušení článku 8 Úmluvy (§ 167 rozsudku).

Z další judikatury Soudu plyne rovněž povinnost státu zavést za účelem úřední změny pohlaví **rychlé, dostupné a transparentní řízení** (např. *S. V. proti Itálii*, č. 55216/08, rozsudek ze dne 11. října 2018; *X proti Severní Makedonii*, č. 29683/16, rozsudek ze dne 17. ledna 2019). Soud přitom zdůraznil, že **je v rozporu s tímto požadavkem, pokud není vnitrostátní právo v této oblasti dostatečně přesné a detailní**; to totiž umožňuje příliš velkou diskreční pravomoc příslušným orgánům aplikace práva, což může vést ke svévolnému rozhodování o žádostech, a omezovat tak praktickou dostupnost změny pohlaví (*A. D. a ostatní proti Gruzii*, č. 57864/17 a další, rozsudek ze dne 1. prosince 2022).

2. SITUACE V EVROPĚ A STŘEDNÍ ASII OHLEDNĚ POŽADAVKU STERILIZACE JAKOŽTO PODMÍNKY PRÁVNÍHO UZNÁNÍ ZMĚNY POHLAVÍ

TRANS RIGHTS MAP

Europe & Central Asia 2023

Downloaded from transrightsmap.tgeu.org on 14. 8. 2023

3. NOVELA OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU A DALŠÍCH ZÁKONŮ

V červnu 2018 byla do mezirezortního připomínkového řízení předložena novela občanského zákoníku, zákona o zdravotních službách a zákona o matrikách, jménu a příjmení, která měla uvést znění těchto zákonů do souladu s Úmluvou a Chartou. V minulém volebním období k této novele vzneslo zásadní připomínky Ministerstvo vnitra. Současný ministr vnitra v říjnu 2022 deklaroval jednoznačnou podporu zrušení podmínky sterilizace při úřední změně pohlaví. Ministerstvo spravedlnosti sice již v březnu 2023 na tiskové konferenci informovalo o tom, že plánuje zrušení povinných sterilizací pro úřední změnu pohlaví, avšak jím připravená novela zmíněných předpisů zatím v důsledku absence politické shody stále nebyla předložena do připomínkového řízení.

4. VNITROSTÁTNÍ A MEZINÁRODNÍ LITIGACE

Dne 30. května 2019 Nejvyšší správní soud rozsudkem sp. zn. 2 As 199/2018-37 zamítl kasační stížnost ve věci *X proti Ministerstvu vnitra*, když shledal, že současná česká právní úprava změny pohlaví není rozporná s ústavním pořádkem a dává dotčeným osobám přiměřené prostředky, jak změny pohlaví mohou dosáhnout. Rozsudek je k dispozici [zde](#). Věc se následně dostala před Ústavní soud. Plénum dne 9. listopadu 2021 nálezem sp. zn. Pl. ÚS 2/20 (vyhlášeným dne 31. března 2022) rozhodlo o zamítnutí návrhu stěžovatelky na zrušení § 29 odst. 1 občanského zákoníku, § 21 odst. 1 zákona o specifických zdravotních službách, a § 13 odst. 3 zákona o evidenci obyvatel a rodných čísel, ve slovech „u žen zvýšené o 50“, aniž by se však meritorně zabývalo podmínkou sterilizace pro účely úřední změny pohlaví. Nález je k dispozici [zde](#). V návaznosti na to dne 7. června 2022 příslušný senát ústavní stížnost stěžovatelky zamítl.

Stěžovatelka posléze v této věci podala stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva. Tuto stížnost Soud komunikoval vládě v září 2023 jakožto věc *T. H. proti České republice* (č. 33037/22). Řízení před Soudem v této věci stále probíhá.

V prosinci 2023 byl v rámci jiného řízení plénu Ústavního soudu znovu postoupen návrh na zrušení zákonných ustanovení upravujících podmínky úřední změny pohlaví. Příslušný senát Ústavního soudu v usnesení o postoupení věci uvedl, že nález Pl. ÚS 2/20 zde nepředstavuje překážku věci pravomocně rozhodnuté, neboť skutkové okolnosti daných dvou případů jsou odlišné: zatímco v prvním případě se jednalo o nebinární osobu, která se primárně domáhala právního uznání neutrálního pohlaví, v nynějším případě stížnost podala osoba usilující o zápis opačného pohlaví.

Plénum Ústavního soudu v této věci dne 24. dubna 2024 nálezem sp. zn. Pl. ÚS 52/23 (vyhlášeným dne 7. května 2024) zrušilo ustanovení § 29 odst. 1, větu první, občanského zákoníku, jakož i ustanovení § 21 odst. 1, větu první, zákona o specifických zdravotních službách, a to uplynutím dne 30. června 2025. Obě zmíněná ustanovení zakotvují podmínku „chirurgického zákroku při současném znemožnění reprodukční funkce“ pro účely úřední změny pohlaví. V odůvodnění nálezu Ústavní soud uvedl, že „dává zákonodárci dostatečný prostor více než jednoho roku, aby podmínky změny pohlaví v České republice upravit důstojným a ústavně souladným způsobem“. Nález je k dispozici [zde](#).

Situace je na počátku prosince 2024 nicméně taková, že v této otázce nebyl dosud do legislativního procesu předložen žádný návrh nové úpravy, a to ani ze strany Ministerstva spravedlnosti, ani žádného jiného subjektu.

5. DALŠÍ VÝVOJ NA VNITROSTÁTNÍ ÚROVNI

Výbor proti mučení a nelidskému zacházení Rady vlády pro lidská práva přijal dne 15. října 2024 usnesení k připravované legislativní úpravě úřední změny pohlaví, v němž doporučuje ministrovi spravedlnosti, „aby v rámci připravované právní úpravy úřední změny pohlaví nebyla stanovena podmínka znemožnění reprodukční funkce, a to v žádné podobě“. V odůvodnění usnesení se mj. uvádí, že z judikatury ESLP lze jasně dovodit, že v rozporu s lidskými právy není jen chirurgické znemožnění reprodukční funkce, ale i jiné formy tohoto znemožnění; v tomto směru tedy není rozhodující, zda uvedený zásah proběhne chirurgicky, či například chemicky. Text usnesení je dostupný [zde](#).

Výbor pro práva LGBTI+ lidí Rady vlády pro lidská práva přijal dne 31. října 2024 usnesení k novým pravidlům úřední změny pohlaví, v němž varuje, že nepřijetí změn právní úpravy povede k právní nejistotě u orgánů veřejné správy, poskytovatelů zdravotních služeb a dalších subjektů. Vyzývá proto vládu k urychlenému přijetí nové právní úpravy, která umožní rychlou, účinnou, transparentní a dostupnou úřední změnu pohlaví v souladu se základním právem trans osob na sebeurčení. Výbor zároveň v usnesení zdůrazňuje, že považuje za nepřijatelné, aby nová právní úprava podmiňovala úřední změnu pohlaví jakýmkoli požadavky, které odporují právním či odborným standardům, tedy mj. léčbou včetně hormonální terapie nebo tzv. chemickou kastrací. Text usnesení je dostupný [zde](#).